

Jóhanna Einarsdóttir, Arna H. Jónsdóttir
og Bryndís Garðarsdóttir

Sjónarmið leikskólakennara og leiðbeinenda

Áherslur og verkaskipting í leikskólastarfi

► Um höfunda ► Efnisorð

Markmiðið með þeirri rannsókn, sem hér er kynnt, er að skoða sýn, hlutverk og starfshætti leikskólakennara og leiðbeinenda. Rannsóknin er samvinnuverkefni milli Rannsóknarstofu í menntunarfræðum ungra barna (RannUng) hjá Menntavísindasviði Háskóla Íslands, Háskólans í Volda og Háskólans í Ósló. Gögnum fyrir íslenskan hluta rannsóknarinnar var safnað með spurningakönnun sem send var í alla leikskóla hér á landi veturinn 2011–2012. Í þessari grein er leitast við að varpa ljósi á hvort munur er á því hvernig leikskólakennarar annars vegar og leiðbeinendur hins vegar lýsa áherslum sínum og daglegum verkum í leikskólanum. Niðurstöður leiða í ljós að óljós verkaskipting virðist vera milli leikskólakennara og leiðbeinenda í íslenskum leikskólum hvað varðar dagleg störf. Báðir hópar segjast sinna jafnt daglegri umönnun barnanna og taka þátt í leik þeirra og hreyfingu. Báðir hópar segjast leggja mikla áherslu á virka þátttöku, tjáningu, félagsfærni, leik og uppeldi barnanna. Hins vegar sögðust fleiri leikskólakennarar en leiðbeinendur leggja áherslu á nám og afmarkaða þætti tengda námssviðum leikskólans. Það sem einkum greindi hópana að voru samskipti við foreldra og umönnun og menntun barna með sérþarfir sem leikskólakennarar báru á ábyrgð í ríkari mæli. Niðurstöður eru ræddar í ljósi fagmennsku leikskólakennara og menntastefnu sem sett er fram í *Aðalnámskrá leikskóla*.

**Viewpoints of preschool teachers and preschool assistants:
Emphases and work division in preschool practice**

► About the authors ► Key words

Roughly 96% of Icelandic children between the ages of two and five attend preschool, and approximately 28% of them are two years old (Statistics Iceland, 2013). Despite the law that stipulates that educated preschool teachers should account for at least two-thirds of the staff that handle the care and education of children in each preschool (Laws on Education and Appointment of Teachers and Principals in Preschool, Elementary School and Secondary School nr. 87/2008), only 38% of the preschool staff had received preschool teacher education in the year 2011.

The aim of this study is to examine the views, roles, and pedagogy of preschool teachers and preschool assistants in Iceland. This is a part of a collaborative study between the University of Iceland, the University of Volda and the University of Oslo. Research that compares the work of preschool teachers and assistants is rare, and the present study is the first of its kind in Iceland. In order to ensure the quality education of preschool children, it is important to gain insight into how those working in preschools view their own work. This research examined the ways in which preschool teachers and preschool assistants described their daily work and emphases.

This article seeks to answer the following questions:

1. Is there a difference in how preschool teachers and preschool assistants describe what they emphasize in their work with preschool children?
2. Is there a difference in how preschool teachers and preschool assistants describe their daily work with preschool children?

Data were gathered through a questionnaire sent to all preschools in Iceland during the 2011–2012 school year. Two questionnaires were used, one for the preschool teachers and another for the assistants. Staff without preschool teacher education were categorized as assistants. The questionnaires that were translated from Norwegian had the same questions, aside from those relating to background information. The questions were ranked on the Likert scale including 5–7 values. The answers of the preschool teachers and assistants were compared.

The findings indicate a vague division of labour between the two groups, which suggests that the specialized knowledge of preschool teachers faces considerable difficulties, as has been corroborated in other Nordic research (Aasen, 2000; Arna H. Jónsdóttir, 2012; Grimsæth, Nordvik and Bergsvik, 2008; Haug, 2010; Lövgren, 2012; Olsen, 2011). Both preschool teachers and preschool assistants emphasized play, caregiving, movement, social development, and the active participation of all children. However, the preschool teachers indicated to a greater extent that they emphasized learning, specifically those learning areas presented in the National Curriculum Guidelines (Mennta- og menningarráðuneytið, 2012). Mathematical concepts and nature and science, among other areas, fall under the field sustainability and science. More preschool teachers than assistants claimed to emphasize these areas. Preschool teachers also placed more stress upon aspects categorized as culture and arts. They indicated more frequently that they supervised arts, music and creative expression and generally emphasized culture and arts to a higher degree than the assistants. Concerning literacy and communication, the preschool teachers also reported teaching the children about numbers and letters and read for them on a more frequent basis than the assistant teachers did. There was also a noticeable difference between the groups in relation to the supervision of circle-time or group-activities, which the preschool teachers attended to more frequently. The main difference between the groups, however, was that preschool teachers were more responsible for co-operating with parents and working with children with special needs.

The preschool national curriculum (Mennta- og menningarráðuneytið, 2012) states that preschool teachers should take on a leadership position in guiding and strengthening the role of the preschool by, among other things, becoming exemplary in their work with children and bolstering the professional role of the preschool. The findings of the research pose questions concerning the extent to which preschool teachers are able to fulfil this obligation. Further research is required in order to investigate further the work and division of labour of preschool teachers and assistant teachers. It is important to shed light on how and where the preschool teachers' specialized knowledge is fruitfully applied and what aspects prevent them from utilizing their professional knowledge.

Inngangur

Leikskólinn er fyrsta skólastigið í íslenska skólakerfinu. Þar dvelja nú langflest íslensk börn daglangt frá tveggja ára aldri (Hagstofa Íslands, 2013). Ólíkt því sem tíðkast í grunnskólum, þar sem kennarar eru í meirihluta þeirra sem vinna með nemendum, er umönnun og menntun barna í leikskólum í höndum fólks með mismunandi bakgrunn. Samkvæmt lögum skulu að lágmarki 2/3 stöðugilda við uppeldis- og menntastörf í leikskóla vera skipuð leikskólakennurum (Lög um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla nr. 87/2008).

Þrátt fyrir ákvæði í lögum um að leikskólakennarar skuli vera að lágmarki 2/3 þeirra starfsmanna sem sinna menntun og umönnun barna í hverjum leikskóla höfðu árið 2011 einungis um 38% þeirra sem störfuðu í leikskólum menntun leikskólakennara, þar með taldir stjórnendur og þeir sem sinntu sérkennslu. 17% starfsmanna höfðu aðra uppeldis- menntun og ríflega 45% starfsmanna voru ófaglærð (Hagstofa Íslands, 2013). Í Noregi og Finnlandi má sjá sambærilegar tölur en þar er hlutfall leikskólakennara um þriðjungur. Í Svíþjóð og Danmörku er hlutfall þeirra sem hafa leikskólakennaramenntun hærra, eða 50% í Svíþjóð og 60% í Danmörku (Moss, 2008, Thoresen, 2009).

Í *Aðalnámskrá leikskóla* er gerður greinarmunur á hlutverkum leikskólakennara, leikskóla- stjóra og annars starfsfólks leikskóla. Þar kemur fram að öllu starfsfólki leikskóla beri að vinna í anda aðalnámskrár og tileinka sér þá sýn sem sett er fram í skólanámskrá hvers leikskóla. Leikskólakennarar eiga auk þess að hafa forystu um að leiða og styrkja faglegt starf leikskóla, m.a. með því að vera fyrirmyndir í starfi með börnum og styrkja faglegt hlutverk leikskólans (Mennta- og menningarmálaráðuneytið, 2012). Leiðbeinandi er starfsheiti þeirra sem starfa í leikskólum en hafa ekki menntun leikskólakennara. Í hópi leiðbeinenda eru starfsmenn sem lokið hafa öðru háskólanámi, en flestir leiðbeinendur eru ófaglærðir og hafa ýmist lokið námi í grunnskóla eða framhaldsskóla (Hagstofa Íslands, 2013). Leiðbeinendur starfa við uppeldi og menntun leikskólabarna undir stjórn leikskólakennara. Í starfslýsingum Félags leikskólakennara er hlutverki og ábyrgð leikskólakennara lýst. Þar kemur fram að leikskólakennari ber ábyrgð á stjórnun, skipulagningu og framkvæmd leikskólastarfsins (Starfslýsingar leikskólakennara, 1995). Ekki eru til sambærilegar lýsingar á störfum leiðbeinenda og fram að þessu hafa dagleg störf þeirra ekki verið sérstaklega greind frá störfum leikskólakennara, fyrir utan stjórnunar- og skipulagningarhlutverk þeirra síðarnefndu.

Í þessari grein verður sjónum beint að störfum leikskólakennara og leiðbeinenda í leikskólum á Íslandi og leitast við að varpa ljósi á hvort munur er á því hvernig þessir hópar lýsa áherslum sínum og daglegum verkum í leikskólanum. Í þeim tilgangi var lögð fyrir leikskólakennara og leiðbeinendur spurningakönnun þar sem leitað var svara við því hversu mikla áherslu þátttakendur legðu á tiltekna þætti í leikskólastarfinu og hvaða þáttum þeir sinntu helst í daglegu starfi. Meginmarkmiðið var að varpa ljósi á það sem er líkt og ólíkt í áherslum leikskólakennara og leiðbeinenda, hvað aðgreinir hlutverk þeirra ásamt því að beina sjónum að sérþekkingu og fagmennsku leikskólakennara.

Rannsóknin er hluti af samstarfsverkefni Rannsóknarstofu í menntunarfræðum ungra barna (RannUng) við Menntavísindasvið Háskóla Íslands, Háskólans í Volda í Noregi og Háskólans í Ósló.

Áhersluþættir leikskóla

Í rannsóknnum, þar sem starfshættir og sjónarmið leikskólakennara hafa verið skoðuð, kemur fram að þeir telja samskipti og félagslega þætti vera mikilvæga áhersluþætti. Barninu eigi að finnast það vera hluti af heild – hluti af leikskólasamfélaginu. Leikskólinn eigi jafnframt að stuðla að sjálfstæði barna og gæta þess að einstaklingurinn fái að njóta

sín í leikskólanum. Óformleg kennsla í gegnum leik og skapandi starf á að vera aðalsmerki leikskólans að mati leikskólakennara (Jóhanna Einarsdóttir, 2006; Jóhanna Einarsdóttir og Kristín Karlsdóttir, 2005). Í rannsókn, sem gerð var meðal foreldra leikskólabarna, komu fram sambærilegar niðurstöður (Jóhanna Einarsdóttir, 2010). Flestir þátttakendur töldu meginhlutverk leikskólans vera að stuðla að félagslegri hæfni barnanna. Þeir töldu mikilvægt að börnin fengju að njóta sín sem einstaklingar í leikskólanum, að þau lærðu að treysta á sjálf sig og bjarga sér við daglegar athafnir. Einnig að þau ættu góð samskipti við börn og fullorðna í leikskólanum, lærðu að bera virðingu fyrir öðrum og fyndu fyrir samlíðan og væntumþykju gagnvart öðru fólki. Í huga foreldranna voru leikur, útivera og hreyfing mikilvægir þættir. Fátítt var að foreldarnir nefndu námsgreinar eða námssvið sem mikilverða þætti sem börn ættu að fást við í leikskólum.

Í skýrslu OECD (2001, 2006) eru leikskólastefnur flokkaðar í tvennt: félags-uppeldislega leið (e. *social pedagogy approach*) og forskólaleið (e. *preprimary approach*). Niðurstöður íslenskra rannsókna benda til þess að leikskólar hér á landi falli undir þá fyrrnefndu eins og leikskólar annars staðar á Norðurlöndum. Litið er á leikskólaárin sem sérstakt æviskeið og fyrsta hluta af ævimenntun einstaklingsins. Lögð er áhersla á almennar þroskaþarfir ungra barna og vellíðan og byggt á áhuga þeirra og löngun til að læra (OECD, 2001, 2006; Wagner, 2006).

Aðalnámskrá leikskóla

Væntingar og viðhorf hvers samfélags til uppeldis og menntunar birtast í opinberri stefnumörkun um skólastarf. Þannig endurspeglar sú menntastefna sem birtist í markmiðsgreinum laga um leikskóla hverju sinni gildismat og skoðun á því hverju er talið mikilvægt að stefna að í námi barna í nútíð og framtíð. *Aðalnámskrá leikskóla* setur fram faglega stefnu um uppeldi, umönnun og nám í leikskólum. Í nýlegri námskrá fyrir leikskólastigið má greina barnmiðað sjónarhorn sem byggist á heildstæðri sýn á barnið, styrkleikum þess og hæfni. Lögð er áhersla á gildi sköpunar, leiks og samskipta í námi barna með áherslu á mikilvægi lýðræðis og jafnréttis í leikskólastarfinu. Leikur er talinn órjúfanlegur þáttur bernskuáranna, þungamiðja leikskólastarfsins og bæði markmið og leið í leikskólastarfi. Litið er á leik sem meginnámsleið barna og hlutverk leikskólakennara er að styðja við nám barna í gegnum leik (Mennta- og menningarmálaráðuneytið, 2012; OECD, 2006).

Aðalnámskrá leikskóla tekur mið af sex grunnþáttum menntunar sem ætlað er að undirstrika meginatriði í almennri menntun og vera leiðarljós við námskrárgerð í leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla. Grunnþættirnir eru: læsi, sjálfbærni, heilbrigði og velferð, lýðræði og mannréttindi og jafnrétti og sköpun. Námsvið leikskólans, sem taka mið af grunnþáttunum, eru: Læsi og samskipti, heilbrigði og vellíðan, sjálfbærni og vísindi og sköpun og menning. Námsviðin eiga að vera samþætt og samofin öllu starfi leikskólans, taka mið af áhuga barna, vekja forvitni þeirra og vera þannig þættir í leik þeirra og daglegum athöfnum. *Læsi og samskipti* fela í sér áherslu á þekkingu, leikni og hæfni barna til að lesa í umhverfi sitt, svo og áherslu á félagsfærni, samskipti og fjölbreytta tjáningu. Í leikskóla á að skapa börnum aðstæður og tækifæri til að tjá sig, kynnast tungumálinu og möguleikum þess og endurskapa upplifun sína og reynslu í gegnum leik og skapandi starf. Í *heilbrigði og vellíðan* er lögð áhersla á tilfinningalegt jafnvægi og félagsleg tengsl sem mikilvæga undirstöðu sterkrar sjálfsmyndar og lið í velferð og þroska barna. Í daglegu starfi leikskóla eiga börn að læra um og tileinka sér heilbrigða lífshætti, hollt mataræði, hvíld og hreyfingu. *Sjálfbærni og vísindi* taka m.a. til náttúru, samfélags, vísinda og stærðfræðilegra viðfangsefna. Hlutverk leikskóla er að fylgja eftir áhuga barna á umhverfi sínu, efla skilning þeirra og skýra hugmyndir þeirra og hugtök sem tengjast margvíslegum fyrirbærum náttúrunnar. *Sköpun og menning* beinist að skynjun barna og sköpunarkrafti og þátttöku barna bæði í að móta og njóta fjölbreyttra lista og menningar. Í leikskóla á að skapa umhverfi og finna leiðir sem ýta undir skapandi hugsun og gleði barna af að taka

þátt í skapandi ferli (Mennta- og menningarmálaráðuneytið, 2011). Leikskólinn er einnig vettvangur þar sem stuðla á að lýðræði með áherslu á jafnrétti, fjölbreytileika, samábyrgð og viðurkenningu á ólíkum sjónarmiðum. Leikskólum er þannig ætlað að skapa forsendur og móta aðferðir og leiðir sem veita börnum fjölbreytt tækifæri til náms jafnframt því að þær eiga að byggjast á reynsluheimi barna og skapa þeim merkingarbæra reynslu.

Leikskólakennarar hafa lokið háskólanámi sem skipulagt er út frá opinberri menntastefnu og starfsvettvangi leikskólakennara. Í leikskólakennaramenntuninni nú um stundir er lögð áhersla á uppeldis- og kennslufræði leikskólans, þar með talin námskeið um leik, leikskóla án aðgreiningar og tengsl skólastiga. Auk þessa er lögð áhersla á þekkingu og færni, sem endurspeglar námssvið leikskólans og á að efla hæfni leikskólakennara í að skipuleggja og leiða leikskólastarf í samstarfi við börn og fullorðna (Jóhanna Einarsdóttir, 2012).

Fagmennska leikskólakennara

Kennarar á öllum skólastigum hafa í gegnum tíðina barist fyrir því að öðlast viðurkenningu þjóðfélagsins á fagmennsku sinni og að vera álitnir *fagstétt* (e. *profession*), samkvæmt hefðbundnum skilningi og skilgreiningu þess hugtaks. Samkvæmt þeirri skilgreiningu var litið svo á að fullgild fagstétt réði yfir hæfni byggðri á fræðilegri þekkingu og háskólamenntun, hefði sett sér siðareglur sem gerðu almenningi kleift að treysta henni og tryggðu henni jafnframt sjálfræði og hefði komið sér upp fagsamtökum og lögvernduðu starfsheiti (m.a. Millerson, 1964; Whitty, 2008; Wilensky, 1964). Um leið var litið svo á að svo-kallaðar *hálfildings fagstéttir* (e. *semi-professions*), m.a. kennarar, félagsráðgjafar og hjúkrunarfræðingar, þyrftu að uppfylla þessi skilyrði til að teljast fullgildar (Hoyle og John, 1995). Ýmsir fræðimenn hafa tengt þessa baráttu við kynjaviddina og hversu erfitt það hefur reynst fagstéttum þar sem konur eru í meirihluta að öðlast þjóðfélagslega viðurkenningu og launajafnrétti á við karla þó svo þær hafi eytt ómældum tíma í að uppfylla hin formlegu skilyrði, m.a. um menntunarkröfur (Acker, 1999; Noddings, 2003; Witz, 1992). Nú er svo komið að íslenskir leikskólakennarar uppfylla allar formlegar kröfur til að geta kallast fullgild fagstétt þar sem löggilding starfsheitisins varð að veruleika árið 2008 og menntunin varð jafnframt fimm ára meistaranám. Hvort þjóðfélagsleg virðing fyrir starfi leikskólakennara eykst í kjölfarið mun tíminn leiða í ljós.

Í seinni tíð hefur hinni hefðbundnu skilgreiningu á fagstétt verið hafnað og ekki talið sjálfgefið að þær stéttir sem uppfylli hana sinni starfi sínu af fagmennsku (e. *professionalism*). Athyglin hefur því beinst í auknum mæli að því hvað felist í fagmennsku kennara eða í því sem „best er gert“ á starfsvettvangi (Oberhuemer, 2005) og hvernig stuðlað er að því. Skilgreining á því „besta“ tekur mið af margbreytilegum veruleika og menningarumhverfi. Þannig telja Cable og Miller (2008) ekki auðhlaupið að því að skilgreina fagmennskuhugtakið þar sem skilningur fólks sé mismunandi á þeim þáttum sem það felur í sér:

Skilningur á hugtakinu tekur mið af félagslegum-, menningar- og sögulegum aðstæðum í hverju landi, pólitískri og hugmyndafræðilegri umræðu, einstaklingsbundnum og sameiginlegum gildum og sannfæringu, skoðunum á uppeldi og námi, sjónarmiðum barna og unglunga og því hvert við teljum vera hlutverk foreldra. (Cable og Miller, 2008, bls. 171, þýðing greinarhöfunda)

Að baki fagmennskuhugtakinu búi þó almennir þættir eins og (a) *gæði* (byggð á þekkingu, skilningi á og framkvæmd þess sem m.a. er skilgreint í *Aðalnámskrá leikskóla*), (b) *gæðaviðmið* (starfið er metið í þeim tilgangi að ná settum markmiðum), (c) *sérfræðiþekking* (mikil og góð menntun, þekking og reynsla fagmannsins og stöðug þekkingarleit hans), (d) *ígrundun* (gaumgæfileg athugun á störfum og ákvörðunum með öðrum fagmönnum, engu er tekið sem gefnu), (e) *fagleg sjálfsmynd* (mótast af því að tilheyra faghópi í stöð-

ugri þróun) og (f) *félagsleg staða* (byggist á því hvernig þjóðfélagið metur menntun barna og mikilvægi faghópsins) (Cable og Miller, 2008). Í skilgreiningu Cable og Miller (2008) er vísan til þátta í hinni hefðbundnu skilgreiningu á fagstéttum og fagmennsku en jafnhliða bætt við nýjum. Auk þess hafa rannsóknarniðurstöður sýnt að leikskólakennarar leggja áherslu á samvinnu og góð samskipti við samstarfsfólk, foreldra og nærumhverfi sem talið er mikilvægt til að gott starf fari fram (Brock, 2006, 2009; Dalli, 2008; Kuisma og Sandberg, 2008; Oberhuemer, 2005). Á það reynir ekki síst þegar kemur að samstarfi leikskólakennara og leiðbeinenda.

Leikskólakennarar í umhverfi leikmanna

Einn þeirra þátta sem geta dregið úr tilfinningu leikskólakennara fyrir fagmennsku og haft áhrif á mótun faglegrar sjálfsmyndar þeirra (e. identity) er það að þeir vinna á vettvangi þar sem kvenkyns leikmenn hafa frá upphafi verið í meirihluta (Steinnes, 2007) og undirstríkar það einnig kynjavíddina í starfinu.

Þegar horft er til bæði innlendra og erlendra rannsóknarniðurstöðna kemur fram að fagmennska og sérfræðipækking leikskólakennara á undir högg að sækja. Það fyrsta sem vekur athygli er að ekki virðist alltaf mikill munur á því hvernig leikskólakennarar og leiðbeinendur inna af hendi daglegt starf. Niðurstöður Olsens (2011), sem hann byggði með öðru á vettvangsathugunum í dönskum leikskólum, sýndu að ekki var greinilegur munur á störfum þessara hópa miðað við skilgreinda stöðu þeirra og langt frá því að hugtakið aðstoðarmaður leikskólakennara væri réttnefni. Olsen (2011) telur eina af ástæðunum geta verið þá að frjálst verkaskipting, þar sem allir ganga í öll störf, sé nauðsynleg til að tryggja að starfið gangi upp og starfsfólkið ráði við hið óvænta sem upp kemur í dagsins önn. Niðurstöður rannsókna Aasen (2000) og Grimsæth, Nordvik og Bergsvik (2008) meðal norskra leikskólakennara sýndu einnig að lítil munur var á störfum leikskólakennara og leiðbeinenda og verkefni gengu manna á milli án tillits til þess hvorum hópnum starfsmaðurinn tilheyrði fremur en að sérfræðipækking réði för við verkaskiptingu. Í rannsókn Örnú H. Jónsdóttur (2012) gaf orðræða leiðbeinenda til kynna að þeir teldu að ekki væri mikill munur á því hvernig þeir og leikskólakennararnir ynnu með börnum. Munurinn væri fyrst og fremst sá að leikskólakennarar hefðu undirbúningstíma og tækju viðtöl við foreldra. Í niðurstöðum rannsóknarinnar kom einnig fram að leiðbeinendurnir fengu jákvæð viðbrögð frá öllum hagsmunaaðilum og tilvera þeirra í leikskólunum var nánast sjálfgefin (Arna H. Jónsdóttir, 2012). Ástralir hafa farið þá leið að nota samheitið „kennari“ eða „educator“ yfir allt starfsfólk í leikskólum. Þetta hefur verið töluvert gagnrýnt. Fenech, Sumsion og Shephard (2010) hafa t.d. bent á að það geti dregið úr vægi háskólamenntaðra leikskólakennara sem sérfræðinga og takmarkað svigrúm þeirra og sjálfstæði við ákvarðanatöku.

Annað sem vekur athygli, og tengist viðhorfi leikskólakennara til fagmennsku sinnar, er að þeir virðast aðlagast fljótt þeirri menningu sem fyrir er í leikskólunum þegar þeir koma þar til starfa. Menning einstakra leikskóla ásamt menntunarlegu og menningarbundnu samhengi mótar því störf leikskólakennara (Jóhanna Einarsdóttir, 2001).

Í rannsókn Nørregård-Nielsens (2006) kemur einmitt fram að þótt danskir leikskólakennarar séu ákveðnir í að styrkja faglegt hlutverk sitt, þegar þeir hefja störf í leikskólum, og aðgreina sig þannig frá leiðbeinendum, þá finnst þeim flókið að öðlast viðurkenningu á grundvelli fagmennsku sinnar þegar til kastanna kemur. Með því að greina sig frá öðru starfsfólki geri þeir lítið úr störfum þess og þá virðist skorta hugrekki til aðgerða. Þeim finnst erfitt að láta leiðbeinendur sjá um „heimilisverk“ eins og að sópa gólf því þar með séu þeir að gefa í skyn að leiðbeinendurnir séu „annars flokks fólk“. Leikskólakennararnir töldu því að þekking þeirra yrði fljótlega lítt sýnileg í hinu daglega starfi. Þetta er í samræmi við niðurstöður Steinnes (2007) þar sem fram kom að norskir leikskólakennarar

töldu sig hafa öðlast sértæka þekkingu í námi sínu en þar sem lítil umræðuhefð væri í leikskólunum gengi þeim illa að gera sérþekkingu sína sýnilega. Í íslenskrri rannsókn á samhengi uppeldissýnar og kennslu- og samskiptaaðferða í einum leikskóla (Hrönn Pálmadóttir og Þórdís Þórðardóttir, 2007) kom fram að greinilegur munur var á uppeldissýn leikskólakennara og leiðbeinenda. Leiðbeinendur höfðu t.d. í upphafi rannsóknarinnar sýn sem einkenndist af valdboði og reglufestu á meðan leikskólakennarar lögðu áherslu á lýðræðislegt og barnmiðað uppeldi. Við þessar aðstæður getur verið erfitt að fá viðurkenningu á fagmennsku sinni og sérfræðiþekkingu.

Niðurstöður Örnú H. Jónsdóttur (2005) benda til þess að leikskólakennurum finnist á stundum að leiðbeinendur í leikskólunum beri ekki nægilega virðingu fyrir sérfræðiþekkingu þeirra. Í þessu samhengi bendir Moyles (2001) á að skilgreina þurfi mun skýrar innan leikskólans merkingu hugtaksins jafnrétti og hvað felist í ólíkum hlutverkum í leikskóla. Annars sé hætta á að þekkingu og reynslu allra sé ýtt til hliðar.

Leikskólakennarar virðast ekki eingöngu þurfa að berjast fyrir viðurkenningu og virðingu innan leikskólanna heldur há þeir einnig baráttu við hagsmunaaðila utan hans. Fram kom í niðurstöðum Nørregård-Nielsens (2006) að þrátt fyrir auknar kröfur foreldra og stjórnmalamanna til menntunarhlutverks leikskólans væri ekki jafnframt talað um nauðsyn þess að fjölga leikskólakennurum. Félagsleg virðing í þjóðfélaginu væri því ekki auðfengin. Í rannsókn Örnú H. Jónsdóttur (2012) kom fram hjá foreldrum að þeir vildu tryggja stöðu leiðbeinenda svo að þeir byggju við starfsöryggi og að ekki þyrfti leikskólakennara í öll verkefni með börnunum. Á sama hátt töldu stjórnmalamenn, sem rætt var við í rannsókninni, að leikskólakennarar væru mikilvægir en einnig þyrfti „venjulegt fólk“ „mömmur“, „ömmur“ og aðra sérfræðinga inn í leikskólann því seint yrði hægt að fylla þá af leikskólakennurum. Rannsakandi dregur því þá ályktun að foreldrar og stjórnmalamenn kalli ekki sterklega eftir fagmennsku leikskólakennara í starfi með börnum; einnig að djúpstæð kynjuð viðhorf virðist ríkja til hlutverks og forystu leikskólakennara meðal hagsmunaaðila og hægt sé að rökstyðja það að skoðun sumra hagsmunaaðila á hlutverki leikskólakennara styrki leikmannsímýnd starfsins.

Niðurstöður norsku rannsóknarinnar

Eins og fram hefur komið höfðu íslenskir og norskir rannsakendur samstarf um framkvæmd rannsóknarinnar sem hér er gerð grein fyrir. Þeir fræðimenn sem skrifað hafa um þá þætti norsku rannsóknarinnar sem fjallað er um í þessari grein eru m.a. Haug (2010), Lövgren (2012) og Vatne (2010).

Þegar skoðað er hvernig norsku leikskólakennararnir og leiðbeinendurnir lýsa áherslum sínum í starfi með leikskólabörnum kemur fram að báðir hópar leggja áherslu á umönnun, uppeldi, leik, nám, félagsfærni og málrækt barna (Lövgren, 2012). Vatne (2010) skoðaði sérstaklega hvernig leikskólakennararnir og leiðbeinendurnir röðuðu þessum áhersluþáttum í takt við starfsaldur og aldur þeirra barna sem þeir vinna með. Þar kemur fram að báðir hópar leggja mesta áherslu á *umönnun* óháð starfsaldri svarenda og aldri barnanna sem þeir vinna með. Í öðru sæti er *leikurinn* og í þriðja sæti er *félagsfærni*. Málrækt, virk þátttaka barna og nám raðast í kjölfarið. Stuðningur við málrækt og nám eykst hjá báðum hópum með lengri starfsaldri. Mun minni áhersla er almennt á skráningu, menningarlegt hlutverk leikskólans og siðfræði, trú og heimspeki. Lövgren (2012) tekur fram að þó svör hópanna séu sambærileg sé ekki vitað hvort þeir leggja sama skilning í þau hugtök sem spurt er um.

Samkvæmt niðurstöðum norsku rannsóknarinnar benda lýsingar leikskólakennara og leiðbeinenda á *daglegum störfum sínum og verkefnum* til þess að störf leiðbeinenda séu fremur tengd vinnu með börnunum en leikskólakennarar séu fremur í samskiptum við for-

eldra, að taka foreldraviðtöl og ræða við foreldra um erfið og viðkvæm mál (Haug, 2010; Lövgren, 2012). Einnig sjá þeir frekar um sérkennslu, verkefni elstu barnanna og samverustundir. Þátttaka í öðrum verkefnum er frekar á hendi beggja hópa, t.d. að kenna börnum tölur og bókstafi, þátttaka í daglegum störfum með börnum (m.a. móttöku, skilum, matartíma, frágangi, umhirðu, hvíld, að klæða í og úr o.fl.) svo og virk þátttaka í frjálsum leik (Haug, 2010; Lövgren, 2012). Haug (2010) vekur athygli á að ákveðin verkefni virðast sérstaklega unnin af leikskólakennurum en engin verkefni virðast sérstaklega í verkahring leiðbeinenda. Það sem Haug telur koma á óvart er að það að kenna tölur og bókstafi, sem tengist undirbúningi grunnskólagöngu, virðist unnið jafnt af báðum hópum og það sama á við þegar kemur að „flaggskipi“ leikskólastarfs, leiknum, en þátttaka í honum og þróun hans hefur, a.m.k. í orðræðunni, verið talin krefjast sérstakrar fræðilegrar þekkingar og skilnings sem leikskólakennarar eiga að búa yfir. Rannsakendur setja þá fyrirvara að þó þátttakendur í rannsókninni séu beðnir um að merkja við tíðni á skalanum „aldrei“ til „oft“ sé ekki vitað um hina raunverulegu tíðni. Túlka beri því niðurstöðurnar með fyrirvara.

Lövgren (2012) bendir á að lítil munur komi fram þegar leikskólakennarar og leiðbeinendur lýsi áherslum sínum í starfi með leikskólabörnum en meiri munur komi fram þegar spurt sé um þátttöku í daglegum störfum og verkefnum. Hún veltir fyrir sér hvort sú verkaskipting taki mið af faglegri hæfni eða hvort um almenna verkaskiptingu sé að ræða svo dagurinn gangi vel. Niðurstaða hennar er sú að fagleg hæfni ráði nokkru en trúlega sé minna um það í leikskólum en á ýmsum öðrum vinnustöðum að hún ráði för.

Áhugavert er að bera saman hvernig íslenskir leikskólakennarar og leiðbeinendur lýsa áherslum sínum og daglegum verkum í leikskólum og hvort niðurstöður eru sambærilegar niðurstöðum norsku rannsóknarinnar. Hér á eftir verður gerð grein fyrir íslensku rannsókninni og niðurstöðum hennar.

Rannsóknarspurningar

Rannsóknir þar sem störf leikskólakennara og leiðbeinenda í leikskólum eru borin saman eru fátíðar og er þessi rannsókn sú fyrsta sinnar tegundar hér á landi. Til að tryggja gæðamenntun fyrir leikskólabörn er mikilvægt að fá innsýn í það hvernig starfsmenn leikskóla líta á störf sín. Í rannsókninni var kannað hvernig leikskólakennarar og leiðbeinendur í leikskólum lýsa daglegum störfum sínum og áherslum í starfi. Eftirfarandi spurningar verður svarað í þessari grein.

1. Er munur á því hvernig leikskólakennarar og leiðbeinendur á Íslandi lýsa áherslum sínum í starfi með leikskólabörnum?
2. Er munur á því hvernig leikskólakennarar og leiðbeinendur á Íslandi lýsa daglegum verkefnum sínum með leikskólabörnum?

Aðferð

Þátttakendur

Þátttakendur í þeim hluta rannsóknarinnar sem fram fór á Íslandi voru 904 starfsmenn í leikskólum. Þeim var skipt í tvo hópa, annars vegar leikskólakennara og hins vegar leiðbeinendur. Leikskólakennarar voru 512 en leiðbeinendur 392. Allir þátttakendur voru sjálfboðaliðar og fengu því ekki greitt fyrir þátttöku sína í rannsókninni. Menntun starfsmanna í leikskólum var skipt í tvo hópa, þ.e. leikskólakennara og leiðbeinendur. Frumbreyta rannsóknarinnar var hópaskiptingin, þ.e. leikskólakennarar og leiðbeinendur. Fylgibreyturnar voru svör þátttakenda á spurningalistanum. Rannsóknin byggist á samanburði á svörum milli leikskólakennara og leiðbeinenda (*Tafla 1*).

Tafla 1 Bakgrunnsbreytur þátttakenda (N=904)		
	Leikskólakennarar (N= 512)	Leiðbeinendur (N= 392)
Aldur (ár) Meðalaldur ± staðalfrávik	41,3 ± 9,3	36,9 ± 11,6
Kyn	Fjöldi (%)	Fjöldi (%)
Kona	502 (98)	377 (96)
Karl	10 (2)	15 (4)
Menntun		
Leikskólakennari	143 (28)	–
Leikskólakennari (B.Ed.)	367 (72)	–
Grunnskólapróf	–	244 (62)
Stúdentspróf/iðnmenntun	–	82 (21)
Háskólamenntun	–	66 (17)
Uppeldismenntun sem nýtist í starfi	–	115 (29)
Starfshlutfall		
Minna en 80%	42 (8)	66 (17)
80–99%	158 (31)	80 (21)
100%	311 (61)	244 (63)
Starf í leikskóla		
Aðstoðarleikskólastjóri	31 (6)	–
Deildarstjóri	347 (68)	–
Leikskólakennari	86 (17)	–
Leikskólakennari með sérkennslu	15 (3)	–
Sérkennslustjóri	19 (4)	–
Verkefnastjóri	7 (1)	–
Annað	7 (1)	17 (4)
Leiðbeinandi með deildarstjórnun	–	30 (8)
Leiðbeinandi á deild	–	313 (80)
Leiðbeinandi með sérkennslu	–	32 (8)

Þar sem strik eru í töflunni hefur viðkomandi hópur ekki fengið spurninguna.

Mælitæki

Lagðir voru fyrir tveir spurningalistar, annar fyrir leikskólakennara og hinn fyrir leiðbeinendur. Allir starfsmenn, sem ekki höfðu menntun leikskólakennara, svöruðu listanum fyrir leiðbeinendur, einnig þeir sem höfðu aðra háskólamenntun en leikskólakennaramenntun. Listarnir voru þýddir úr norsku, staðfærðir og forprófaðir. Listarnir innihalda sömu spurningarnar fyrir utan nokkrar bakgrunnsspurningar. Spurningarnar voru á Likert-kvarða sem tók 5–7 gildi, mismunandi eftir spurningum. Hér verður gerð grein fyrir svörum við eftirfarandi spurningum úr íslensku spurningalistunum:

- „Hversu mikla áherslu leggur þú á neðangreind atriði í daglegu starfi þínu með börnunum í leikskólanum.“ Þessi spurning var í þrettán liðum og var svarað á fimm þrepa kvarða.
- „Hversu oft tekur þú þátt í eftirfarandi verkefnum.“ Þessi spurning var í ellefu liðum og var svarað á sex þrepa kvarða.

Framkvæmd

Sent var bréf til alla leikskólastjóra landsins í maí 2011 og þeir beðnir að velja einn leikskólakennara og einn leiðbeinanda af hverri deild leikskólans til að svara spurningalistunum. Leikskólastjórnir fengu sent lykilorð sem veitti aðgang að spurningalistunum á netinu sem þeir svo komu áfram til þeirra sem þeir völdu til að taka þátt í rannsókninni. Leikskólastjórnir fengu send tvö áminningarbréf og síðan var hringt í þá og þeir beðnir að ýta á eftir sínu fólki til að taka þátt í rannsókninni. Engar persónulegar upplýsingar voru skráðar og var rannsóknin tilkynnt til Persónuverndar. Spurningalistunum var svarað á tölvu og óskað var eftir því við leikskólastjóra að þátttakendur fengju næði til að svara listanum, en það tók um 40 mínútur. Svörin voru meðhöndluð sem flokkabreytur og svarmöguleikar sameinaðir í þrjú flokka, svo hægt væri að meta marktækan mun með kí-kvaðrat prófi. Marktektarmörkin $P = 0,05$ voru notuð við alla tölfræðilega úrvinnslu. Öll úrvinnsla var framkvæmd með tölfræðiforritinu SPSS (útgáfu 21).

Niðurstöður

Áhersluþættir

Þátttakendur voru spurðir hversu mikla áherslu þeir legðu á eftirfarandi þætti í daglegu starfi með börnunum í leikskólanum: Umönnun, uppeldi, leik, nám, félagsfærni, málrækt, stefnu leikskólans, menningarlegt hlutverk leikskólans, grunnildi leikskólans, skráningu, þátttöku barnanna, tjáningu, mál og samskipti, hreyfingu og vellíðan, menningu og listir, siðfræði, trú og heimspeki, náttúru og vísindi, svo og fjölda, rými og form. Þátttakendur svöruðu spurningunni á Likert-kvarða sem tekur gildin á bilinu 1–5. Á öðrum enda stikunnar hjá valmöguleikanum 1 stendur „mjög litla“ en á hinum endanum, þar sem valmöguleikinn 5 er, stendur „mjög mikla“.

Marktækur munur var á svörum leikskólakennara og leiðbeinenda varðandi áherslu þeirra á flesta þættina. Einungis var ómarktækur munur á svörum við áherslu á fjóra þætti, það er umönnun, hreyfingu og vellíðan, skráningu og virka þátttöku allra barnanna. Báðir hópar sögðust leggja mikla áherslu á þessa þætti, að skráningunni undanskilinni, en hvorki leikskólakennarar né leiðbeinendur sögðust leggja mikla áherslu á skráningar sem grunn að ígrundun og námi barna og var ekki marktækur munur milli hópanna. Aðrir þættir sem báðir hópar sögðust leggja mikla áherslu á eru: Uppeldi, leikur, félagsfærni, tjáning og mál og samskipti. Þó voru leikskólakennarar marktækt hærri varðandi þessa þætti. Í *Töflu 2* má sjá samanburð á svörum leikskólakennara um áhersluþætti sem báðir hópar töldu mikilvæga.

Tafla 2 Samanburður á svörum leikskólakennara og leiðbeinenda um mikilvægi ýmissa þátta í daglegu starfi				
Áherslupættir	Hversu mikla áherslu?	Leikskólakennarar	Leiðbeinendur	P-gildi ¹
Umönnun	Mjög litla, litla eða hlutlaust	2,0%	2,3%	0,897
	Mikla	12,7%	12,0%	
	Mjög mikla	85,4%	85,7%	
Virkt þátttaka allra barna	Mjög litla, litla eða hlutlaust	2,5%	1,3%	0,092
	Mikla	17,4%	22,2%	
	Mjög mikla	80,1%	76,5%	
Hreyfing og vellíðan	Mjög litla, litla eða hlutlaust	2,9%	4,3%	0,523
	Mikla	21,5%	20,9%	
	Mjög mikla	75,6%	74,7%	
Leikur	Mjög litla, litla eða hlutlaust	0,6%	2,8%	>0,001*
	Mikla	11,7%	25,0%	
	Mjög mikla	87,7%	72,2%	
Félagsfærni	Mjög litla, litla eða hlutlaust	0,6%	5,4%	>0,001*
	Mikla	10,9%	30,9%	
	Mjög mikla	88,5%	63,8%	
Tjáning, mál, samskipti	Mjög litla, litla eða hlutlaust	1,6%	4,1%	0,001*
	Mikla	13,5%	20,7%	
	Mjög mikla	85,0%	75,3%	
Uppeldi	Mjög litla, litla eða hlutlaust	3,3%	6,6%	0,036*
	Mikla	24,4%	26,8%	
	Mjög mikla	72,3%	66,6%	

* Tölfræðilega marktækur munur á svörum

¹ Kí-kvaðrat

Meiri munur var á svörum leikskólakennara og leiðbeinenda varðandi aðra áherslupætti eins og fram kemur í *Töflu 3*. Leikskólakennararnir lögðu meiri áherslu á menningu og listir, náttúru og vísindi, siðfræði, trú og heimspeki, nám, fjölda, rými og form, stefnu leikskólans og menningarhlutverk hans.

Tafla 3 Samanburður á svörum leikskólakennara og leiðbeinenda um mikilvægi ýmissa þátta í daglegu starfi				
Áherslupættir	Hversu mikla áherslu?	Leikskólakennarar	Leiðbeinendur	P- gildi ²
Nám	Mjög litla, litla eða hlutlaust	5,7%	14,8%	>0,001*
	Mikla	28,3%	34,4%	
	Mjög mikla	66,0%	50,8%	
Stefna leikskólans	Mjög litla, litla eða hlutlaust	9,4%	18,9%	>0,001*
	Mikla	42,2%	41,9%	
	Mjög mikla	48,4%	39,1%	
Menning og listir	Mjög litla, litla eða hlutlaust	19,5%	30,4%	0,001*
	Mikla	45,1%	37,8%	
	Mjög mikla	35,4%	31,9%	
Menningarhlutverk	Mjög litla, litla eða hlutlaust	22,1%	33,2%	0,001*
	Mikla	50,4%	41,9%	
	Mjög mikla	27,5%	24,8%	
Fjöldi, rými og form	Mjög litla, litla eða hlutlaust	26,6%	35,3%	0,017*
	Mikla	42,8%	38,6%	
	Mjög mikla	30,7%	26,1%	
Náttúra og vísindi	Mjög litla, litla eða hlutlaust	32,9%	45,9%	0,001*
	Mikla	42,5%	35,7%	
	Mjög mikla	24,7%	18,4%	

Sjónarmið leikskólakennara og leiðbeinenda: Áherslur og verkaskipting í leikskólasterfi

Skráning	Mjög litla, litla eða hlutlaust	52,1%	57,7%	0,258
	Mikla	28,5%	25,3%	
	Mjög mikla	19,3%	17,1%	
Siðfræði, trú og heimspeki	Mjög litla, litla eða hlutlaust	57,0%	66,1%	0,016*
	Mikla	31,4%	23,5%	
	Mjög mikla	11,5%	10,5%	

* Tölfræðilega marktækur munur á svörum

² Kí-kvaðrat

Hér á eftir verður gerð nánari grein fyrir þeim þáttum þar sem marktækur munur var á svörum leikskólakennara og leiðbeinenda. Samkvæmt niðurstöðum rannsóknarinnar leggja leikskólakennarar meiri áherslu á nám en leiðbeinendur, en marktækur munur var á svörum leikskólakennara og leiðbeinenda varðandi áherslu þeirra á nám. Um 94% leikskólakennara sögðust leggja „mikla“ eða „mjög mikla“ áherslu á nám samanborið við 85% leiðbeinenda. Marktækur munur var einnig á milli leikskólakennara og leiðbeinenda varðandi það hversu mikla áherslu þeir sögðust leggja á stefnu leikskólans. Leikskólakennarar leggja meiri áherslu á stefnu leikskólans en leiðbeinendur. Rúmlega 90% leikskólakennara sögðust leggja „mikla“ eða „mjög mikla“ áherslu á stefnu leikskólans samanborið við um 81% leiðbeinenda. Samkvæmt niðurstöðum rannsóknarinnar leggja leikskólakennarar meiri áherslu á menningarlegt hlutverk leikskólans en leiðbeinendur. Marktækur munur var á svörum leikskólakennara og leiðbeinenda varðandi þetta atriði. Af leikskólakennurum sögðust um 78% leggja „mikla“ eða „mjög mikla“ áherslu á menningarlegt hlutverk leikskólans samanborið við um 65% leiðbeinenda.

Ef niðurstöður rannsóknarinnar eru skoðaðar í ljósi námssviða leikskólans samkvæmt aðalnámskrá, sem eru læsi og samskipti, heilbrigði og vellíðan, sjálfbærni og vísindi, sköpun og menning, kemur í ljós að áhersla á hreyfingu og vellíðan sem og tjáningu, mál og samskipti er svipuð hjá leikskólakennurum og leiðbeinendum. Marktækur munur var á hinn bóginn þegar spurt var um menningu og listir, fjölda, rými og form, sem og náttúru og vísindi. Leikskólakennararnir lögðu meiri áherslu á menningu og listir en leiðbeinendur. Rúmlega 80% leikskólakennara sögðust leggja „mikla“ eða „mjög mikla“ áherslu á menningu og listir samanborið við tæplega 67% leiðbeinenda.

Marktækur munur var einnig á milli leikskólakennara og leiðbeinenda varðandi það hversu mikla áherslu þeir leggja á fjölda, rými og form. Leikskólakennarar leggja meiri áherslu á fjölda, rými og form en leiðbeinendur en rúmlega 73% leikskólakennara sögðust leggja „mikla“ eða „mjög mikla“ áherslu á þessa þætti samanborið við rúmlega 64% leiðbeinenda. Marktækur munur var á svörum leikskólakennara og leiðbeinenda varðandi það hversu mikla áherslu þeir leggja á náttúru og vísindi. Leikskólakennarar leggja meiri áherslu á náttúru og vísindi því að um 67% leikskólakennara sögðust leggja „mikla“ eða „mjög mikla“ áherslu á náttúru og vísindi en 64% leiðbeinenda.

Tafla 4 Samanburður á svörum leikskólakennara og leiðbeinenda um þátttöku í mismunandi verkefnum				
Verkefni	Hversu oft	Leikskólakennarar	Leiðbeinendur	P- gildi ³
Tek þátt í daglegum störfum með börnum	Aldrei eða stundum	0,6%	1,0%	0,757
	Af og til	1,4%	1,3%	
	Mörgum sinnum eða oft	98,0%	97,7%	
Er virkur þátttakandi í frjálsum leik barnanna	Aldrei eða stundum	1,6%	1,5%	0,797
	Af og til	16,4%	18,1%	
	Mörgum sinnum eða oft	82,0%	80,4%	
Tek þátt í hreyfingu með börnunum, úti eða inni	Aldrei eða stundum	4,3%	4,3%	0,975
	Af og til	18,4%	18,9%	
	Mörgum sinnum eða oft	77,3%	76,7%	

³Kí-kvaðrat

Marktækur munur var hins vegar á svörum leikskólakennara og leiðbeinenda varðandi þátttöku þeirra í öðrum verkefnum eins og fram kemur í *Töflu 5*.

Tafla 5 Samanburður á svörum leikskólakennara og leiðbeinenda um þátttöku í mismunandi verkefnum				
Verkefni	Hversu oft	Leikskólakennarar	Leiðbeinendur	P- gildi
Hef umsjón með samverustund eða hópstarfi	Aldrei eða stundum	1,6%	4,1%	>0,001*
	Af og til	6,6%	13,3%	
	Mörgum sinnum eða oft	91,8%	82,7%	

Sjónarmið leikskólakennara og leiðbeinenda: Áherslur og verkaskipting í leikskólastarfi

Hef umsjón með verkefnum elstu barnanna	Aldrei eða stundum	48,1%	49,4%	0,031*
	Af og til	13,5%	18,9%	
	Mörgum sinnum eða oft	38,4%	31,7%	
Hef umsjón með myndlist, tónlist eða leikrænni tjáningu	Aldrei eða stundum	9,8%	13,5%	0,054*
	Af og til	23,6%	27,3%	
	Mörgum sinnum eða oft	66,6%	59,2%	
Les fyrir börnin	Aldrei eða stundum	1,8%	2,0%	>0,001*
	Af og til	7,8%	16,1%	
	Mörgum sinnum eða oft	90,4%	81,9%	
Kenni börnum tölur og bókstafi	Aldrei eða stundum	8,6%	11,5%	0,088**
	Af og til	27,0%	30,9%	
	Mörgum sinnum eða oft	65,5%	57,5%	
Tek foreldraviðtöl	Aldrei eða stundum	5,7%	72,2%	>0,001*
	Af og til	6,8%	6,6%	
	Mörgum sinnum eða oft	87,5%	21,2%	
Ræði erfið og viðkvæm mál við einstaka foreldra	Aldrei eða stundum	8,2%	64,0%	>0,001*
	Af og til	18,8%	17,1%	
	Mörgum sinnum eða oft	73,0%	18,9%	
Ber ábyrgð á sérkennslu/ stuðningi	Aldrei eða stundum	33,8%	76,3%	>0,001*
	Af og til	23,4%	9,7%	
	Mörgum sinnum eða oft	42,8%	14,0%	

* Tölfræðilega marktækur munur á svörum

** Munur á svörum nálægt marktæktarmarki (P= 0,05)

⁴ Kí-kvaðrat

Marktækur munur var á milli leikskólakennara og leiðbeinenda varðandi það hversu oft þeir hafa umsjón með samverustund eða hópastarfi. Báðir hópar sögðust hafa oft umsjón með samverustund eða hópastarfi þó svo að leikskólakennarar nefndu það oftar en leiðbeinendur. 91,8% leikskólakennara sögðust hafa umsjón með samverustund eða hópastarfi samanborið við 82,7% leiðbeinenda. Báðir hópar sögðust einnig lesa oft fyrir börnin þótt leikskólakennarar nefndu það oftar. Rúmlega 90% leikskólakennara sögðust lesa „mörgum sinnum“ eða „oft“ fyrir börnin en tæplega 82% leiðbeinenda. Samanburður milli leikskólakennara og leiðbeinenda varðandi umsjón þeirra með myndlist, tónlist eða leikrænni tjáningu var einnig marktækur. Eins og fram kemur í töflu 5 merktu 66,6% leikskólakennara við valmöguleikana „mörgum sinnum“ eða „oft“ samanborið við rúmlega 59% leiðbeinenda. Munur var nálægt marktæktarmörkum milli leikskólakennara og leiðbeinenda varðandi það hvort þeir sögðust kenna börnum tölur og bókstafi. Leikskólakennararnir sögðust oftar kenna börnum tölur og bókstafi en leiðbeinendur. Í *Töflu 5* kemur fram að 65,5% leikskólakennara sögðust kenna börnum tölur og bókstafi „mörgum sinnum“ eða „oft“ samanborið við 57,5% leiðbeinenda. Ekki var mikill munur milli hópanna varðandi umsjón með verkefnum elstu barnanna, þó voru heldur fleiri leikskólakennarar sem sögðust hafa umsjón með verkefnum elstu barnanna „mörgum sinnum“ eða „oft“, en leiðbeinendur.

Mestur munur milli leiðbeinenda og leikskólakennara kom fram varðandi þætti sem snerta samstarf við foreldra og börn með sérþarfir. Niðurstöðurnar sýna að formlegt samstarf við foreldra er í flestum tilfellum í höndum leikskólakennara fremur en leiðbeinenda. Marktækur munur var á svörum leikskólakennara og leiðbeinenda varðandi foreldraviðtöl. Leikskólakennarar sögðust taka oftar foreldraviðtöl en leiðbeinendur. Í *Töflu 5* kemur fram að 5,7% leikskólakennara sögðust „aldrei“ eða „stundum“ taka foreldraviðtöl samanborið við 72,2% leiðbeinenda. Flestir leikskólakennararnir eða 87,5% sögðust „mörgum sinnum“ eða „oft“ taka foreldraviðtöl en aðeins 21,2% leiðbeinenda. Leikskólakennarar virðast samkvæmt niðurstöðum rannsóknarinnar einnig bera í ríkari mæli ábyrgð á samskiptum við foreldra um erfiða og viðkvæma hluti sem snerta börn þeirra. Marktækur munur var á svörum leikskólakennara og leiðbeinenda varðandi þennan þátt. Um 73% leikskólakennara sögðust „mörgum sinnum“ eða „oft“ ræða erfið mál en aðeins 18,9% leiðbeinenda. Jafnframt sögðust einungis 8,2% leikskólakennara „aldrei“ eða „stundum“ ræða erfið mál samanborið við 64% leiðbeinenda. Það er því greinilegur munur á svörum hópanna við þessari spurningu. Marktækur munur var einnig á milli leikskólakennara og leiðbeinenda varðandi það hvort þeir sögðust bera ábyrgð á sérkennslu/stuðningi. Samkvæmt niðurstöðunum bera leikskólakennarar töluvert oftar ábyrgð á sérkennslu/stuðningi í leikskólanum en leiðbeinendurnir. Í *Töflu 5* má sjá að 76,3% leiðbeinenda sögðust „aldrei“ eða „stundum“ bera ábyrgð á sérkennslu/stuðningi samanborið við 33,8% leikskólakennara. Einnig merktu 42,8% leikskólakennara við valmöguleikana „mörgum sinnum“ eða „oft“ en einungis 14,0% leiðbeinenda.

Samantekt og umræður

Í þessari grein hefur kastljósinu einkum verið beint að störfum leikskólakennara og leiðbeinenda í leikskólum á Íslandi. Spurningakönnun var lögð fyrir þessa hópa og þeir beðnir að segja til um áherslur sínar og dagleg verkefni í leikskólanum. Hér á eftir verða niðurstöðurnar teknar saman og ræddar í ljósi rannsókna á störfum leikskólakennara og leiðbeinenda, fagmennsku leikskólakennara, niðurstaðna norsku rannsóknarinnar og þeirrar menntastefnu sem fram kemur í Aðalnámskrá leikskóla.

Áherslur leikskólakennara og leiðbeinenda

Þeir þættir, sem báðir hópar, leikskólakennarar og leiðbeinendur, sögðust leggja *mjög mikla* eða *mikla* áherslu á í leikskólastarfi með börnum voru umönnun, virk þátttaka allra barna, hreyfing og vellíðan, leikur, félagsfærni, tjáning, mál og samskipti og uppeldi. Auk

Þess kemur fram að leikskólakennarar leggja *mjög mikla* eða *mikla* áherslu á nám barnanna og stefnu leikskólans. Mun minni áhersla kom fram hjá báðum hópum á meðal annars menningarhlutverk leikskólans, fjölda, rými og form, náttúru og vísindi, skráningu og siðfræði, trú og heimspeki. Marktækur munur kom þó fram á svörum leikskólakennara og leiðbeinenda varðandi flesta þætti sem spurt var um. Einungis var ómarktækur munur á svörum við áherslu á fjóra þætti, þ.e. umönnun, hreyfingu og vellíðan, skráningu og virka þátttöku barnanna.

Áherslur á hreyfingu, vellíðan, virka þátttöku barna, leik, félagsfærni, tjáningu og samskipti eru í samræmi við niðurstöður rannsókna með íslenskum leikskólakennurum og foreldrum (Jóhanna Einarsdóttir, 2001, 2006, 2010; Jóhanna Einarsdóttir og Kristín Karlsdóttir, 2005). Samkvæmt aðalnámskrá eru þetta einnig veigamiklir þættir í leikskólasterfi. Lítið er á leik sem þungamiðju leikskólasterfsins og bæði sem markmið og leið í starfinu. Leikskólakennurum er ætlað að styðja við nám barna á margvíslegan hátt í gegnum leik. Félagfærni, samskipti og tjáning, sem falla undir námssviðin *læsi og samskipti* svo og *heilbrigði og vellíðan*, eiga einnig að vera mikilvægir þættir í leikskólasterfi samkvæmt aðalnámskrá. Ljóst er að bæði leikskólakennarar og leiðbeinendur leggja áherslu á þessa þætti.

Þeir þættir sem einkum skildu leikskólakennara og leiðbeinendur að í þessari rannsókn voru að leikskólakennarar lögðu marktækt meiri áherslu á *nám barna*. Athygli vekur þó að þeir lögðu ekki mikla áherslu á skráningar sem grunn að ígrundun og námi. Jafnframt lögðu leikskólakennarar meiri áherslu á þætti sem falla undir námssviðið *sjálfbærni og vísindi*, þar á meðal stærðfræðileg hugtök og náttúru og vísindi, svo og þætti sem falla undir námssviðið *menningu og listir*. Einnig lögðu þeir meiri áherslu en leiðbeinendur á siðfræði, trú og heimspeki, fjölda, rými og form, stefnu leikskólans og menningarhlutverk.

Ef rýnt er íl niðurstöður norsku rannsóknarinnar eru niðurstöður nokkuð sambærilegar hvað varðar áherslur í leikskólasterfi með börnum þar sem báðir hópar leggja mikla áherslu á umönnun, uppeldi, leik, félagsfærni og málrækt barna. Það sem greinir að íslensku og norsku rannsóknina er að bæði norskir leikskólakennarar og leiðbeinendur sögðust leggja mikla áherslu á *nám* barna en hér á landi var áhersla leikskólakennara á þann þátt mun meiri. Mun minni áhersla var einnig hjá norsku þátttakendum á skráningu, menningarlegt hlutverk leikskólans svo og siðfræði, trú og heimspeki (Løvgren, 2012).

Hægt er að draga þær ályktanir af niðurstöðum þessarar rannsóknar að þær falli sem fyrr að áherslum hinnar norrænu félags-uppeldislegu leiðar (OECD, 2001, 2006; Wagner, 2006) en leikskólakennarar líti þó töluvert meira til hlutverks leikskólans í menntun og námi barna en leiðbeinendur þó svo þeir leggi jafnframt áherslu á umönnun. Í *Aðalnámskrá leikskóla* (2011) segir m.a. að námskránni sé ætlað að samræma menntun, uppeldi og umönnun leikskólabarna (bls. 7) og virðast leikskólakennarar vinna í þeim anda. Þá má velta fyrir sér hvort þarna megi greina anga af „skólavæðingu“ leikskólans sem hefur verið áberandi í nágrannalöndunum á undanförunum áratugum (Haug, 2013; OECD, 2006).

Dagleg störf og verkaskipting leikskólakennara og leiðbeinenda

Fram kemur í niðurstöðunum að báðir hópar segjast taka þátt í daglegum störfum með börnunum, vera virkir þátttakendur í frjálsum leik barnanna og taka þátt í hreyfingu með þeim úti eða inni. Ómarktækur munur var á svörum hópanna hvað þessa þætti varðaði og samræmi kemur fram milli þeirra þátta sem báðir hópar leggja mikla áherslu á og þeirra sem þeir segjast sinna í leikskólasterfi. Athygli vekur að þeim þáttum sem hafa löngum verið taldir til mikilvægra áhersluþátta leikskólans, svo sem umönnun, leikur, hreyfing og

félags- og tilfinningalegir þættir, virðast samkvæmt niðurstöðum rannsóknarinnar vera sinnt jafnt af leikskólakennurum og leiðbeinendum. Stuðningur við leikinn – flaggskip leikskólastarfs – virðist t.d. ekki frekar vera í höndum leikskólakennara en leiðbeinenda. Þetta eru sambærilegar niðurstöður og fram komu í norsku samanburðarrannsókninni (Løvgren, 2012; Vatne, 2010). Þessir þættir taka upp stóran hluta leikskóladagsins. Ef til vill má álykta sem svo að þessar niðurstöður bendi til þess viðhorfs að ekki sé þörf á sérþekkingu eða sérstakri menntun til að sinna þessum störfum. Ástæðan getur líka verið sú – eins og Olsen (2011) bendir á – að til þess að dagskipulagið og daglegt starf gangi upp þurfi leiðbeinendur að ganga í þessi störf sem önnur.

Marktækur munur var á hinn bóginn á svörum hópanna um aðra þætti í leikskólastarfi með börnunum. Leikskólakennarar sögðust frekar sjá um myndlist, tónlist eða leikræna tjáningu eða þá þætti sem falla undir námssviðið *menningu og listir*. Hvað varðar námssviðið *læsi og samskipti* þá sögðust leikskólakennarar oftast kenna börnum tölur og bókstafi og lesa fyrir börnin en leiðbeinendur. Þeir sögðust einnig fremur hafa umsjón með samverustund og hópastarfi, svo og sögðust heldur fleiri leikskólakennarar sjá um verkefni elstu barna en þar var munurinn þó mjög lítill. Áherslupættir leikskólakennara, svo og þeir þættir sem leikskólakennarar sögðust sinna, tengjast hefðbundnum námsþáttum og samræmi kemur fram á milli þeirra.

Áberandi var að tveir þættir stóðu upp úr sem leikskólakennarar sögðust fremur sjá um en leiðbeinendur. Í fyrsta lagi eru það samskipti við foreldra, en mun fleiri leikskólakennarar en leiðbeinendur sögðust taka foreldraviðtöl og ræða við foreldra um erfið eða viðkvæm mál. Samskipti og samvinna við fjölskyldur leikskólakennara hefur talist grunnur að gæðum leikskóla og má merkja þær áherslur í *Aðalnámskrá leikskóla* þar sem talað er um að líðan barns sé samtvinnað velferð fjölskyldu þess og heimilis. Barna virðast leikskólakennarar sinna forystuhlutverki og bera ábyrgð umfram leiðbeinendur. Annar þáttur, sem skar sig úr varðandi verkefni þessara hópa, var ábyrgð á námi og umönnun barna með sérþarfir. Mun fleiri leikskólakennarar en leiðbeinendur sögðust hafa umsjón með sérkennslu og stuðningi við börn með sérþarfir. Þessar niðurstöður eru sambærilegar niðurstöðum norsku rannsóknarinnar þar sem fram kemur að þau störf sem bæði leikskólakennarar og leiðbeinendur sinntu jafnt voru fremur tengd daglegum störfum með börnunum og voru nokkuð almenns eðlis og víðfeðm. Sérstök verkefni leikskólakennara virðast sérhæfðari, eins og samskipti við foreldra og vinna með börnum með sérþarfir (Haug, 2010; Løvgren, 2012). Samkvæmt þessum niðurstöðum virðist lítið svo á að samstarf við foreldra og vinna með börn með sérþarfir sé fremur á færi leikskólakennara en leiðbeinenda en umönnun og þátttöku í daglegum störfum og leik barnanna geti allir sinnt jafnt.

Samkvæmt niðurstöðum rannsóknarinnar virðist verkaskipting milli leikskólakennara og leiðbeinenda í íslenskum leikskólum vera nokkuð óljós og bendir það til þess að sérfræðiþekking leikskólakennara eigi undir högg að sækja eins og fram hefur komið í öðrum norrænum rannsóknum (Aasen, 2000; Arna H. Jónsdóttir, 2012; Grimsæth, Nordvik og Bergsvik, 2008; Haug, 2010; Løvgren, 2012; Olsen, 2011). Haug (2010) hefur velt því upp hvort óljós verkaskipting í leikskólum endurspeglar það sjónarmið að flestir þættir í leikskólastarfi krefjast eingöngu innsæis og reynslu en ekki sérfræðiþekkingar og fagmennsku og Løvgren (2012) veltir fyrir sér hvort verkaskiptingin taki mið af faglegri hæfni eða hvort um almenna verkaskiptingu sé að ræða svo dagurinn gangi vel. Ætla má að sú staðreynd að leikskólakennarar starfa á vettvangi þar sem þeir eru í minnihluta samanborið við leikmennina sé mikilvægur áhrifaþáttur. Rannsóknir benda til þess að leikskólakennarar aðlagist þeirri menningu sem er til staðar í leikskólanum (Jóhanna Einarsdóttir, 2001) og finnst erfitt að greina sig frá öðru starfsfólki og segja því fyrir verkum (Nørregård-Nielsen 2006; Steinnes, 2007). Rannsóknir benda einnig til þess að foreldrar greini ekki mun á störfum þessara aðila (Jóhanna Einarsdóttir, 2010) og stjórnálagið virðast ekki allir

sjá nauðsyn þess að fjölga leikskólakennurum við störf í leikskólum (Arna H. Jónsdóttir, 2012). Þegar horft er til skilgreiningar Cable og Miller (2008) á fagmennsku leikskólakennara er sérfræðipækning þeirra ekki í hávegum höfð, þegar m.a. er litið til þess hvernig þjóðfélagið metur menntun barna og mikilvægi faghópsins.

Í *Aðalnámskrá leikskóla* (Mennta- og menningamálaráðuneytið, 2011) kemur fram að leikskólakennarar eigi að hafa forystu um að leiða og styrkja faglegt starf leikskóla, m.a. með því að vera fyrirmyndir í starfi með börnum og styrkja faglegt hlutverk leikskóla. Niðurstöður rannsóknarinnar benda til þess að leikskólakennarar axli þessa faglegu ábyrgð hvað varðar samstarf við foreldra, líkt og komið hefur fram í ýmsum rannsóknarniðurstöðum (Brock, 2006, 2009; Dalli, 2008; Kuisma og Sandberg, 2008; Oberhuemer, 2005), svo og hvað varðar börn með sérþarfir, en þær vekja jafnframt upp spurningar um það hvernig þeim tekst að sinna því hlutverki í daglegu starfi með börnunum.

Takmarkanir rannsókna og greinar

Takmarkanir þessarar rannsóknar felast í því að aðferðafræði hennar bauð ekki upp á að grennslast fyrir um hvað þátttakendur ættu við þegar þeir sögðust sinna ákveðnum þáttum eða leggja áherslu á ákveðna þætti. Hugsanlega gæti t.d. óreyndur leiðbeinandi haft aðra skoðun á því hvað það merkir að vera virkur þátttakandi í frjálsum leik barna en reyndur leikskólakennari. Leiðbeinendur í leikskólum eru fjölbreyttur hópur eins og fram kemur þegar bakgrunnur þeirra er skoðaður. Takmarkanir þessarar greinar eru því einnig þær að svörin voru ekki flokkuð eftir bakgrunni leiðbeinenda, heldur voru allir leiðbeinendur settir í sama hóp. Einnig takmarkar það rannsóknina hvernig val á þátttakendum fór fram. Leikskólastjórar voru beðnir að velja leiðbeinendur og leikskólakennara til að svara spurningakönnuninni. Hugsanlegt er að þeir hafi valið reynda leiðbeinendur fremur en ungt og óreynt fólk. Frekari rannsókna er þörf til að skoða nánar störf og verkaskiptingu leikskólakennara og leiðbeinenda í leikskólum.

Til að tryggja leikskólabörnum á Íslandi gæðamenntun er mikilvægt að varpa ljósi á sérþekkingu leikskólakennara, skoða hvernig hún nýtist og hvaða þættir koma í veg fyrir að þeir nýti fagþekkingu sína. Um leið þurfa leikskólakennarar sjálfir að ræða, líka á grundvelli þessarar rannsóknar, hvers vegna verkaskiptingin í leikskólum er eins og hún er og taka afstöðu til þess hvernig þeir vilja hafa hana með áðurnefnda gæðamenntun í huga.

Heimildir

- Aasen, W. (2000). Førskolelærerrollen: Blir forskolelærerens yrkesrolle usynliggjort gjennom måten det daglige arbeidet i barnehagen blir organisert? *Barnehagefolk*, 4, 76–80.
- Acker, S. (1999). Caring as work for women educators. Í E. Smyth, S. Acker, P. Bourne og A. Prentice (ritstjórar), *Challenging professions: Historical and contemporary perspectives on women's professional work* (bls. 277–295). London: University of Toronto Press.
- Arna H. Jónsdóttir. (2005). Fagþróun leikskólakennara. Í Arna H. Jónsdóttir, Steinunn Helga Lárusdóttir og Þórdís Þórðardóttir (ritstjórar), *Kynjamyndir í skólastarfi* (bls. 123–147). Reykjavík: Rannsóknarstofnun Kennaraháskóla Íslands.
- Arna H. Jónsdóttir. (2012). *Professional roles, leadership and identities of Icelandic pre-school teachers: Perceptions of stakeholders* (óbirt doktorsritgerð, Institute of Education, Háskólinn í London). Sótt af <http://hdl.handle.net/1946/13199>
- Brock, A. (2006, ágúst). Eliciting early years educators' thinking: How do they define and sustain their professionalism? Fyrirlestur á ráðstefnu EECERA, Reykjavík.

- Brock, A. (2009, september). Seven dimensions of professionalism for early years education and care: A model of professionalism for interdisciplinary practice? Fyrirlestur á ráðstefnu BERA, Manchester.
- Cable, C. og Miller, L. (2008). Looking to the future. Í L. Miller og C. Cable (ritstjórar), *Professionalism in the early years* (bls. 167–177). London: Hodder Education.
- Dalli, C. (2008). Pedagogy, knowledge and collaboration: Towards a ground-up perspective on professionalism. *European Early Childhood Education Research Journal*, 16(2), 171–185.
- Fenech, M., Sumsion, J. og Shephard, W. (2010). Promoting early childhood teacher professionalism in the Australian context: The place of resistance. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 11(1), 89–105.
- Grimsæth, G., Nordvik, G. og Bergsvik, E. (2008). The newly qualified teacher: A leader and a professional? A Norwegian Study. *Journal of In-Service Education*, 34(2), 219–236.
- Hagstofa Íslands. (2013). Leikskólar. Sótt af <http://www.hagstofa.is/Hagtalur/Skolamal/Leikskolar>
- Haug, P. (2010, nóvember). Arbeidsdeling i barnehagen. Projektet „Meistring av førskulelærerolla i eit arbeidsfelt med lekmannspreg“ (MAFAL). Fyrirlestur á ráðstefnu Norges forskingsråd: Forsking om utdanning 2010, Ósló.
- Haug, P. (2013). From indifference to invasion: The relationship from a Norwegian perspective. Í P. Moss (ritstjóri), *Early childhood and compulsory education: Reconceptualising the relationship* (bls. 112–130). New York: Routledge.
- Hoyle, E. og John, P. (1995). *Professional knowledge and professional practice*. London: Cassell.
- Hrönn Pálmadóttir og Þórdís Þórðardóttir (2007). „Það sem áður var bannað er nú leikur“: Breytingar á uppeldissýn í leikskóla. *Tímarit um menntarannsóknir*, 4, 119–135.
- Jóhanna Einarsdóttir. (2001). Starfsaðferðir og sannfæring leikskólakennara. *Uppeldi og menntun*, 10, 149–165.
- Jóhanna Einarsdóttir. (2006). Between two continents, between two traditions: Education and care in Icelandic preschools. Í J. Einarsdóttir og J. T. Wagner (ritstjórar), *Nordic childhoods and early education: Philosophy, research, policy, and practice in Denmark, Finland, Iceland, Norway, and Sweden* (bls. 159–182). Greenwich: Information Age.
- Jóhanna Einarsdóttir. (2010). Leikskólastarf af sjónarhóli foreldra. *Uppeldi og menntun*, 19(1–2), 9–31.
- Jóhanna Einarsdóttir. (2012). Leikskólakennaramenntun í mótun. *Netla – Vef tímarit um uppeldi og menntun*. Sótt af <http://netla.hi.is/greinar/2012/alm/002.pdf>
- Jóhanna Einarsdóttir og Kristín Karlsdóttir. (2005). Hvernig tala leikskólastjórar um leikskólann? *Tímarit um menntarannsóknir*, 2, 53–67.
- Kuisma, M. og Sandberg, A. (2008) Preschool teachers' and student preschool teachers' thoughts about professionalism in Sweden. *European Early Childhood Education Research Journal*, 16(2), 186–195.

Lög um menntun og ráðningu kennara og skólastjórnenda við leikskóla, grunnskóla og framhaldsskóla nr. 87/2008.

Løvgren, M. (2012). I barnehagen er alle like? Om arbeidsdeling blant ansatte i norske barnehager. Í B. Aamotsbakken (ritstjóri), *Ledelse og profesjonsutøvelse i barnehage og skole* (bls. 37–49). Ósló: Universitetsforlaget.

Mennta- og menningarmálaráðuneytið. (2011). *Aðalnámskrá leikskóla 2011*. Reykjavík: Höfundur.

Millerson, G. (1964). *The qualifying associations: A study in professionalization*. London: Routledge og Kegan Paul.

Moss, P. (2008). The democratic and reflective professional: Rethinking and reforming the early years workforce. Í L. Miller og C. Cable (ritstjórar), *Professionalism in the early years* (bls. 121–130). London: Hodder & Stoughton.

Moyles, J. (2001). Passion, paradox and professionalism in early years education. *Early Years*, 21(2), 81–95.

Noddings, N. (2003). Is teaching a practice? *Journal of Philosophy of Education*, 37(2), 241–251.

Nørregård-Nielsen, E. (2006). *Pædagoger i skyggen: Om børnehavepædagogernes kamp for faglig anerkendelse*. Óðinsvéum: Syddansk Universitets Forlag.

Oberhuemer, P. (2005) Conceptualising the early childhood pedagogue: Policy approaches and issues of professionalism. *European Early Childhood Education Journal*, 13(1), 5–16.

OECD. (2001). *Starting strong: Early childhood education and care*. París: Höfundur.

OECD. (2006). *Starting strong II: Early childhood education and care*. París: Höfundur.

Olsen, B. (2011). Orden og arbeidsdelinger i daginstitutionen. *Nordisk Barnehageforskning*, 4(1), 33–40.

Starfslýsingar leikskólakennara (1995). Reykjavík: Samband íslenskra sveitarfélaga og Félag leikskólakennara.

Steinnes, G. S. (2007). *Vilkår for profesjonell identitet? Danning av profesjonell identitet i eit lekmannsprega og tradisjonelt arbeidsfelt*. Sótt af <http://www.duo.uio.no/sok/work.html?WORKID=54389>

Thoresen, I. T. (2009). Barnehagen i et utdanningspolitisk kraftfelt. *Nordisk Barnehageforskning*, 2(3), 127–137.

Vatne, B. (2010, september). Towards an "Academic day" in Norwegian kindergartens? Issues of educational policy and educational activities in Norwegian kindergartens. Fyrirlestur á ráðstefnu European Society of Family Relations, Mílanó.

Whitty, G. (2008). Changing modes of teacher professionalism: Traditional, managerial, collaborative and democratic. Í B. Cunningham (ritstjóri), *Exploring professionalism* (bls. 28–49). London: Institute of Education, University of London.

Wilensky, H. L. (1964). The professionalization of everyone? *American Journal of Sociology*, 70, 137–158.

Witz, A. (1992). *Professions and patriarchy*. London: Routledge.

Wagner, J. (2006). An outsider's perspective. *Childhoods and Early education in the Nordic countries*. Í J. Einarsdóttir og J. T. Wagner (ritstjórar), *Nordic childhoods and early education: Philosophy, research, policy, and practice in Denmark, Finland, Iceland, Norway, and Sweden* (bls. 289–306). Greenwich: Information Age.

Um höfunda

Jóhanna Einarsdóttir (joein@hi.is) er sviðsforseti Menntavísindasviðs Háskóla Íslands og prófessor í menntunarfræðum. Hún hefur stundað rannsóknir í leik- og grunnskólum um árabíl og ritað fjölda fræðigreina og bóka um efnið. Hún stofnaði Rannsóknarstofu í menntunarfræðum ungra barna árið 2007. Sérsvið hennar eru rannsóknir með börnum, samfella í námi barna, og nám og vellíðan barna í leikskólum. Hún er þátttakandi í alþjóðlegum rannsóknarverkefnum bæði sem rannsakandi og ráðgjafi. Hún situr í stjórn European Early Childhood Research Association.

Arna H. Jónsdóttir (arnahj@hi.is) lauk doktorsprófi í menntunarfræðum frá Institute of Education, University of London. Hún er lektor á sviði leikskólafræði og menntastjórnunar og formaður námsbrautar um menntun ungra barna í leik- og grunnskólum. Rannsóknir hennar hafa einkum beinst að fagmennsku og forystu leikskólakennara og stjórnenda í leikskólum. Höfundur hefur umsjón með rannsókn á fagmennsku leikskólakennara á vegum Rannsóknarstofu í menntunarfræðum ungra barna, er þátttakandi í rannsóknarverkefni fimm landa um samfelli í menntun barna (POET) og í rannsóknarverkefni á vegum Rannsóknarstofu um menntastjórnun, nýsköpun og mat um áhrif kreppu á skólastarf á öllum skólastigum.

Bryndís Garðarsdóttir (bryngar@hi.is) er lektor í leikskólafræði við Menntavísindasvið Háskóla Íslands. Rannsóknir hennar beinast einkum að menntunarfræði ungra barna og hlutverki leikskólakennara í að skipuleggja og tengja leik og nám barna í leikskóla. Hún hefur tekið þátt í sameiginlegum rannsóknarverkefnum á vegum Rannsóknarstofu í menntunarfræðum ungra barna (RannUng) um samfelli í námi barna, notkun námssagna í leikskólastarfi, tengsl leiks og náms og fagmennsku leikskólakennara..

Efnisorð

leikskólar – leikskólakennarar – fagmennska – leiðbeinendur

About the authors

Johanna Einarsdottir (joein@hi.is) is the dean of School of Education at University of Iceland and professor of Education. She established the Centre for Research in Early Childhood Education at the University of Iceland. She has conducted research on preschool and primary school level for many years and has published her research widely. Her professional interests include continuity and transition in children's learning, children's well-being and learning in preschool and research with children. Currently she is involved in several international research projects as a researcher and a consultant. She is on the board of trustees of the European Early Childhood Research Association.

Arna H. Jónsdóttir (arnahj@hi.is) completed her doctoral degree (Ed.D.) at the Institute of Education, University of London. She is an assistant professor in Early Childhood Education and Educational Leadership, and is a Department Chair in Early Childhood Education in pre- and primary schools. Her research has been mainly in the field of professionalism and leadership of preschool teachers and leaders in preschools. The author has led a re-search project on professionalism within The Centre for Research in Early Childhood Education; is participating in a five-country research project, *Pedagogies of Educational Transitions* (POET); and is also working on a research project within a Centre for Research in Educational Leadership, Innovation and Educational Evaluation on the effects of the financial crisis in Iceland on all school levels.

Bryndís Garðarsdóttir (bryngar@hi.is) is an assistant professor at the University of Iceland, School of Education. Her main research interests are in Early Childhood Education, including children's learning and the teacher's role in promoting play and learning; learning stories in preschool; and preschool teachers' professionalism. She has participated in several research projects conducted by the Centre for Research in Early Childhood Education.

Key words

preschools – preschool teachers – professionalism – assistants

Jóhanna Einarsdóttir, Arna H. Jónsdóttir og Bryndís Garðarsdóttir. (2013).
Sjónarmið leikskólakennara og leiðbeinenda: Áherslur og verkaskipting í leikskólastarfi.
Netla – Vef tímarit um uppeldi og menntun. Menntavísindasvið Háskóla Íslands.
Sótt af <http://netla.hi.is/greinar/2013/ryn/007.pdf>